

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Elli-Noora Kivelä

Musiikki vahvistaa ikääntyvien jaksamista arjessa

Kangasalan ikääntyvien kulttuurikokemuskysely

Opinnäytetyö

Kevät 2023

Kulttuurituotannon tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Kulttuurituottaja

Tekijä: Elli-Noora Kivelä

Työn nimi alaotsikoinen: Musiikki vahvistaa ikääntyvien jaksamista arjessa: Kangasalan ikääntyneiden kulttuurikokemuskysely

Ohjaaja: Jussi Kareinen

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 40

Liitteiden lukumäärä: 0

Tämä opinnäytetyö on tuotettu yhteistyössä Kangasalan kaupungin kulttuuripalveluiden sekä Kangasalla toimivien, hyvinvointialueen ikääntyneiden palvelujen kanssa. Kangasalan ikääntyneiden kulttuuripalveluiden kehittämiseksi. Opinnäytetyönä tuotetulla kulttuurikokemuskyselyllä lähdettiin kartoittamaan asukaslähtöisesti Kangasalan seudun ikääntyvien, tässä tapauksessa yli 65-vuotiaiden, kokemuksia, toiveita ja tarpeita kulttuuriin liittyen. Tunnistamalla seudun asukkaiden tottumukset ja tarpeet, pystytään kulttuuritoimintaa kehittämään tukemaan entistäkin paremmin ikääntyvien hyvinvointia

Kyselyn levittämiseen valittiin Google Forms -alusta verkkokyselyille sekä paperinen kysely, joka oli jaossa niin kaupungin kirjastoilla kuin osassa asumispalveluyksiköitä. Kyselyyn vastasi yhteensä 112 seudun ikääntynyttä. Tutkimus oli valtaosaltaan määrällinen kysymyksien luonteen huomioiden, mutta avoimien kysymyksien kautta tiettyjä osa-alueita pystytään tarkastelemaan laadullisesti.

Kyselytutkimuksen perusteella Kangasalan ikääntyneet ovat pääasiallisesti tyytyväisiä niin kulttuuritoiminnan sisältöön, määrään kuin myös tiedottamiseen. Opinnäytetyössä käymme tarkemmin läpi joka osa-alueen sekä niistä erityisesti nousseet toiveet, kuten millaista kulttuuritoimintaa ikääntyvät toivovat lisättävän kulttuuritarjontaan.

¹ Asiasanat: ikääntyneet, kulttuurikokemuskysely, ikääntyvien kulttuuri

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Cultural Management

Author: Elli-Noora Kivelä

Title of thesis: Music strengthens the ability of older people to cope with everyday life: The cultural experience survey of elderly in Kangasala

Supervisor: Jussi Kareinen

Year: 2023

Number of pages: 40

Number of appendices: 0

This thesis has been produced in collaboration with the cultural services of the city of Kangasala and the well-being area's elderly services that locate in Kangasala. to further develop cultural services for the elderly in Kangasala. The cultural experience survey produced as a part of this thesis was created to map the earlier experiences, wishes, and needs of the aging population in the Kangasala region, which in this thesis are viewed as citizens over 65 years of age. By identifying the habits and needs of residents in the region, cultural activities can be developed even further to support the well-being of the elderly.

For distribution, I chose Google Forms as our digital platform. The survey was also distributed as a paper version in the city libraries as well as in part of the housing service units. A total of 112 elderly people replied to the questionnaire. The study was primarily quantitative (considering the nature of the questions) but some open questions enable certain areas to be examined qualitatively.

According to the survey, the elderly in Kangasala are mainly satisfied with the content, quantity, and information of cultural activities. In the thesis, we will examine every aspect of the project more closely, especially the wishes that arise from them, such as what kind of cultural activities older people wish to add to the cultural offering.

¹ Keywords: elderly, cultural experience survey, elderly culture

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkuuettelo	5
1 JOHDANTO	6
2 KULTTUURIKOKEMUS	8
2.1 Kulttuurikokemuksen määritelmä	8
2.2 Kulttuurikokemusten merkityksellisyys	9
3 IKÄÄNTYVIEN KULTTUURI KANGASALLA	12
3.1 Kangasalan kulttuuriohjelma	12
3.2 Pirkanmaan alueellinen hyvinvointisuunnitelma	13
4 KULTTUURIKOKEMUSKYSELY	14
4.1 Kyselyn tavoite	14
4.2 Aineiston analysointi	14
5 TULOKSET	16
5.1 Palveluiden käyttö	17
5.2 Kulttuurin harrastaminen	18
5.3 Osallistuminen Kangasalan tapahtumiin	19
5.4 Kangasalan kulttuuritarjonnan riittävyys	22
5.5 Asumispalveluyksiköiden kulttuuritoiminta	23
5.6 Kulttuuritoiminnan sisältö	24
5.7 Kulttuuritoiminnan hyvinvointivaikutukset	25
5.8 Kulttuuritoiminnasta tiedottaminen	26
5.9 Tiedottamisen kanavat	27
5.10 Mieleenpainuvien tapahtumien Kangasalla	28
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	30
6.1 Osallistuminen	31
6.2 Tarpeet	33

6.3 Tiedottaminen	34
7 POHDINTA	36
LÄHTEET	38

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo

Kuvio 1. Vastaajien harrastukset.	18
Kuvio 2. Vastaajien osallistuneisuus Kangasalan tapahtumiin.....	19
Kuvio 3. Vastaajien ajatuksia osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä.	20
Kuvio 4. Vastaajien ajatukset osallistumisen mahdollisuuksien parantamisesta.....	21
Kuvio 5. Vastaajien ajatukset kulttuuritarjonnan määrällisestä riittävydestä.....	22
Kuvio 6. Asumispalveluyksiköissä asuvien ajatukset kulttuuritoiminnan määrällisestä riittävydestä.....	23
Kuvio 7. Vastaajien toiveet tulevien kulttuuritoimintojen sisällöistä	24
Kuvio 8. Vastaajien kokemat hyvinvointivaikutukset kulttuuritoiminnasta	25
Kuvio 9. Vastaajien näkemys kulttuuritoiminnasta tiedottamisen riittävydestä	26
Kuvio 10. Vastaajien mieleen painuneimmat kulttuuritapahtumat Kangasalla	29

1 JOHDANTO

Kulttuurin määritelmä itsessään on verrattain laaja, mutta niin ovat myös sen tuottamat hyvinvointivaikutukset ihmisille ja yksilöille. Läpi historian kulttuuri on värittänyt ihmisten elämiä ja tuonut arjen harmauteen lohtua, toivoa, iloa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka juurruttaa ihmisen kiinni elämänreunaan. Kulttuuri ei vain tue hyvinvointia vaan se luo sitä – ja hyvinvointi on ihmisten elämän avainasemassa kaikissa ikävaiheissa. Sen vuoksi on elintärkeää, että jokainen ikäryhmä, mukaan lukien ikääntyvät, huomioidaan tarpeiden ja toiveiden mukaisesti.

Väestö niin Suomessa kuin maailmallakin ikääntyy. Siihen vaikuttavat vahvasti sekä elinajanodotteen kasvu kuin syntyvyyden määrän laskeminen. Tämän myötä kansassa on aiempaa enemmän ikääntyviä sekä sen seurauksena kasvava tarve ikääntyvien hyvinvoinnin havainnoimiselle ja edistämiseksi. Kangasala ei kaupunkina ole poikkeus, sillä yli 64-vuotiaiden osuus kaupungin väestöstä on alituisessa kasvussa.

Kangasalan ikääntyneille suunnatulla kulttuurikokemuskyselyllä oli tarkoitus kartoittaa alueen yli 65-vuotiaiden ajatuksia ja toiveita alueelliseen kulttuuritoimintaan liittyen. Kyselyn kautta pystyttiin selvittämään, millaista harrastuneisuutta ikääntyneillä on, millaisena he näkevät nykyisen kulttuuritarjonnan määrältään ja sisällöiltään, mitä hyvinvointivaikutuksia kulttuurilla on ja kuinka onnistunutta alueellisista kulttuuritapahtumista tiedottaminen on. Sen ohella koottiin yhteen mieleen painuneimpia kulttuuritapahtumia, osaltaan esimerkkinä siitä, millainen sisältö on niin elämyksellistä, että se jää kävijöiden mieleen.

Kyselytutkimus oli pääasiallisesti määrällistä tutkimusta, mutta kyselyssä olleet avoimet kysymykset laajensivat tutkimusmuotoa myös laadulliseen. Kyselyn kohderyhmänä olivat yli 65-vuotiaat kangasalalaiset ikääntyneet. Kangasalan kaupungin kulttuuripalveluiden sekä Kangasalla toimivien, hyvinvointialueen ikääntyneiden palvelujen kanssa.

Tässä työssä määrittelen kulttuurikokemuksen käsitteen, sekä millaisia vaikutuksia sillä on yhteisöön ja yksilöön sekä millaisia linjauksia kulttuuripoliittiset strategiat asettavat kulttuurille. Kulttuurin laajaa käsitettä on tulkittu pitkään hyvin moniulotteisena, mutta sen hyvinvointivaikutukset ovat vielä verrattain tuntemattomia. Nykyisin hyvinvoinnin näkökulma ohjaava yhä enenevässä määrin kulttuuripoliittista suunnittelua ja päätöksentekoa. Käyn läpi

myös sekä Kangasalan että Pirkanmaan nykyisiä linjauksia kulttuuripalveluiden tuottamiseen. Viimeisenä käymme läpi kyselyn rakennetta, vastauksia sekä yhteenvetona niitä toiveita ja ajatuksia, jotka kyselyn avulla saatiin kuuluviin.

2 KULTTUURIKOKEMUS

2.1 Kulttuurikokemuksen määritelmä

Kun puhutaan kulttuurikokemuksesta, on huomioitava kulttuurin laajuus käsitteenä. Opetushallitus (i.a.) muotoileekin, että yhtä lailla kuin kulttuuri merkitsee kaikkea, mitä ihmisyyshorisontit jättävät jälkeensä tuleville sukupolville, käytetään termiä kuvaamaan myös eri kulttuurien tyyppejä. Ihmisyyshorisontien keskuuteen muodostuu ajan mittaan erilaisia, kulttuuriksi kutsuttuja toimintamalleja, perinteitä, arvoja ja normeja. Voisikin siis sanoa, että kulttuuri on laaja kattokäsite kaikille niille tiedoille, taidoille sekä tavoille, joita erilaiset ihmisyyshorisontit pitävät arvossa.

Kulttuurikokemus puolestaan puhuu tarkemmin yksilön tai pienemmän yhteisön kulttuurisista kokemuksista, toiveista ja tuntemuksista. Kulttuurikokemus voi yksinkertaisuudessaan olla mikä tahansa kohtaaminen kulttuurin kanssa. Näitä meille tulee päivittäin, kun esimerkiksi käymme kirjastossa, ohitamme kadulla soittavan muusikon, osallistumme festivaaleille, käymme museossa tai teatterissa. Tapahtuma voi olla hyvinkin pieni ja rutiininomainen yhteiskunnassa, mutta sen mahdolliset vaikutukset kokemuksen osakseen saaneiden ihmisten elämään voivat kantaa läpi elämän. Kulttuurikokemusten perusteet lähtevät jo aivan elämämme alkutaipaleelta, aivan perusopetukseen sisältyvistä kuvataiteen ja musiikin tunteista. Parhaimmillaan ne kuitenkin kulkevat mukana läpi elämämme ja tuovat elämyksellisyyden kautta arkeemme lisää elinvoimaa ja yleistä hyvinvointia.

Kokemusta voidaan ajatella menneenä, kulttuurisena tapahtumana, jonka herättämät tunteet ja mielleyhtymät heijastuvat yksilön tai yhteisön päätöksiin nykypäivänä. Millaisia odotuksia heillä on kulttuuria sisältävien ja edistävien tapahtumien osalta? Millaisiin arvoihin heidän kulttuurisidonnaiset valintansa perustuvat? Kokemusten mukanaan tuomat vaikutukset vaikuttavat ihmisten päätöksentekoon ja yleisiin elämänvalintoihin, kun hän miettii mitä puoluetta äänestäisi vaaleissa tai minne kaupunkiin hän mieluiten muuttaisi asumaan. Hyvien kokemusten pohjalta ihminen voi priorisoida omaa ja muiden tulevaisuutta siten, että mahdollisimman moni hänen lisäkseen pääsee kokemaan kulttuurisisältöä ja näin ollen edistämään omaa hyvinvointiaan.

Yhtä paljon kuin menneet kokemukset määrittävät sitä, määrittää myös yksilöä ympäröivä yhteisö. Kasvuympäristössä vallitsevat tottumukset ja normit asettavat omat, vaihtelevan tiiviit uomat sille, miten yksilö kohtaa kulttuuria ja mitä odotuksia hänellä on sen suhteen. Oma harrastaneisuus, kiinnostuneisuus sekä ymmärrys kulttuurikokemusten merkityksellisyydestä saavat suuria vaikutuksia jo elämän ensihetkissä ja niihin vaikuttavat lukuisat eri kohtaamiset. Yksi, juuri sille yksilölle merkittävän osuva kulttuurikokemus voi rakentaa hänelle tulevaisuuden, jossa taide näyttelee pääosaa hänen itseilmaisunaan tai vastavuoroisesti yksi epäonninen kokemus kulttuurin parissa voi viestiä, ettei hän hyödy tästä mitenkään.

Howe (2022) kiteyttää, että kulttuuri nähdään myös keskeisenä osana identiteettiämme ja käsitystämme siitä, kuka olemme ja minne kuulumme. Erityisesti kulttuuritaustoiltaan rikkaissa yhteisöissä jaetut kulttuurikokemukset kehittävät myös yksilön kykyä ymmärtää muiden kulttuurien ihmisiä. Kanssakäyminen ja jaettu kokemus edesauttavat keskinäisen ymmärryksen kehittymistä koskien myös eri kulttuurien arvoja ja tapoja, kuten myös erilaisia asenteita ja kommunikointitaitoja. Kulttuurikokemusten välityksellä pääsemme tarkastelemaan omaa maailmankatsomustamme sekä sen myötä haastamaan ja avartamaan sitä siten, että osaamme kohdata myös erilaisista lähtökohdista kummunneet ajattelumaailmat yhdenvertaisesti.

Kulttuurikokemukset eivät siis vain opeta meille lisää itsestämme, vaan ne avartavat käsitystämme maailmasta ympärillämme. Ja mitä paremmin ymmärrämme itseämme, ihmisiä ympärillämme sekä maailmaa, sitä paremmin pystymme auttamaan itseämme ja muita elämän haastavimmissa tilanteissa.

2.2 Kulttuurikokemusten merkityksellisyys

Hyypän (2021) mukaan lukuiset tutkimukset osoittavat, että kulttuurilla ja sen parissa vietyillä kokemuksilla on suuri, myönteinen vaikutus väestön hyvinvointiin. Hyvinvointia mitattaessa on huomattu niinkin kauaskantoinen, positiivinen vaikutus kuin elinajan piteneminen. Tutkimuksissa on havaittu, että kulttuuriaktiivit elävät keskimääräisesti pidempään kuin ne, joiden elämässä kulttuuri ei ole vahvasti läsnä. Siinä missä muita, elinajan pitenemiseen suoraan vaikuttavia tekijöitä kuten unta, liikuntaa tai ruokavaliota painotetaan vahvasti

Suomen terveystalitiikassa, ei kulttuuri paistattele samanlaisessa merkityksellisyiden va-
lossa.

Kulttuurin vaikutukset ovat merkittävän laaja-alaiset ja ne vaikuttavat jokaiseen ikäryh-
mään. Hyypä (2021) kuvailee kulttuurikokemusten lisäävän muun muassa yhteisölli-
syyttä keskinäisen tekemisen muodossa. Keskinäinen luottamus ympärillä oleviin yksilöi-
hin, yhteisöihin ja jopa valtioon kasvaa, kun yksilö kokee yhteenkuuluvuutta ja tuntee saa-
vansa osakseen tarpeellista, positiivista huomiota kulttuurikokemusten yhteydessä. Sen
ohella yksilön sosiaalinen hyvinvointi saa tukevampaa perustaa, kun kohtaamisten kautta
sosiaaliset suhteet etenevät, minäkuva tarkentuu. On yksilöllistä, millaiset kokemukset
vahvistavat parhaiten kuulumisuuden tunnetta, mutta sosiaalista pääomaa voi niin ikään ker-
ryttää suurissa tapahtumissakin kuin itsenäisessä kulttuuriharrastamisessa.

Nummelin (2011, s. 1) painottaa, että osallistuminen yhteisölliseen tekemiseen lisää onnel-
lisuuden kokemuksia ja elämän mielekkyyttä, minkä myötä positiiviset vaikutukset heijastu-
vat muihin terveyden osa-alueisiin. Sosiaalinen hyvinvointi kerryttää henkistä pääomaa ja
auttaa yksilöä vahvistamaan elämänlaatuaan, jonka myötä usein myös kiinnostuneisuus
fyysistä terveyttä kohden on heräteltävissä. Nummelin lisää (2011, s.4) että on myös huo-
mattu esimerkiksi musiikin kuuntelu nopeuttaa usein potilaiden toipumista ja edistää myön-
teisesti aivojen hyvinvointia, esimerkiksi muistin ja tunteiden saralla.

Yli 65-vuotiaiden kohdalla Nummelin (2011, s. 4) mainitsee positiivisten hyvinvointivaiku-
tusten olevan myös selkeitä, verrattuna niihin, jotka eivät harrasta kulttuuria. Hänen mu-
kaansa yhteisölliseen kulttuuritoimintaan osallistuneet kokivat olonsa terveemmiksi kuin
muut ja kokemusta tuki vähäisemmät lääkärikäynnit, pienempi tarve lääkkeille. He eivät
tunteneet oloaan myöskään niin yksinäisiksi.

Yksinäisyys on yleinen ongelma ikääntyvien keskuudessa ja Eläkeliitto (i.a.) kuvailee yksi-
näisyyden vaikeuttavan yleisesti yksilön kykyä selvitä omassa arjessaan ja se edistää tä-
män todennäköisyyttä päätyä laitoshoidon. Yksinäisyyden kuvaillaan aiheuttavan masen-
nusoireita, kuten arvottomuuden tunnetta, elämänhaluttomuutta sekä haasteita unen ja
muistin kanssa.

Suomen opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa (2017, s. 44) käsitellään tarkemmin linjauksia osallisuuteen ja osallistumiseen. Strategiassa määritetään, että osallistumismahdollisuuksia kulttuuriin lisätään sekä mahdollisia esteitä, joita kulttuuriin osallistumiseen saattaa olla, poistetaan. Tätä tavoitetta silmällä pitäen tulisi kehittää jo olemassa olevia palveluita saavutettavuudeltaan paremmiksi.

Yksi osallisuutta lisäävä toimintamalli on käytössä oleva Kaikukortti, joka on Kaikukortin verkkosivujen (i.a.) mukaan lanseerattu parantamaan kaiken ikäisten, taloudellisia haasteita omaavien mahdollisuuksia päästä kulttuurin pariin. Kaikukortin avulla on mahdollisuus saada maksuttomia pääsylippuja Kaikukortti-verkoston sisäisiin kulttuuripalveluihin. Kulttuuripalveluita ovat muun muassa museot, teatterit, festivaalit ja konsertit. Kaikukortti on käytössä Pirkanmaalla tällä hetkellä vain maakuntakeskuksella, Tampereella. Tampereen kaupungin verkkosivujen (2023) mukaan sen voi saada hyvinvointialueen sosiaalityön asiakkaat tai muiden Kaikukortti-toimijoiden palvelussa oleva, tunnettu henkilö, jonka taloudellinen tilanne ei mahdollista pääsylippujen ostoa. Kortin saajan on oltava vähintään 16-vuotias ja hänen kotipaikkakuntansa tulee olla Tampere. Kaikukorttikohteita Tampereella on yhteensä 21, mukaan lukien erilaisia museoita, teattereita, festivaaleja ja opistoja.

Toinen toimintamalli on kulttuuriluotsitoiminta. Tampereen kaupungin sivuilla (2023) kuvailaan, että luotsitoiminnassa kaupungin kouluttamat vapaaehtoiset voivat tilatessa lähteä täysi-ikäisten paikkakuntalaisten seuraksi erilaisiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin. Luotsit, eli vapaaehtoiset, voivat lähteä mukaan esimerkiksi kävelyille, liikuntaryhmiin, museoihin, konsertteihin tai elokuviin. Luotsien tarkoitus on mahdollistaa osallistuminen myös niille, jotka kokevat seuranpuutteen haasteeksi ja jännittävät tilaisuuksiin osallistumista yksin. Tampereella luotsien seurassa on myös mahdollista päästä esimerkiksi museoihin maksuttomasti ja luotsitoiminnan tueksi on järjestetty erilaisia kävely- ja kuntosaliryhmiä sekä suunnistus- ja metsäretkiä.

3 IKÄÄNTYVIEN KULTTUURI KANGASALLA

Kaupungin verkkosivuilla (i.a.-a) Kangasalaa kuvataan kasvavaksi, luonnonläheiseksi kulttuurikaupungiksi. Pirkanmaalla sijaitseva kaupunki henkii sivuillaan asukaslähtöistä otetta, jonka pohjalta kaupunkia halutaan kehittää vastaamaan asukkaiden tarpeita, niin kasvatuksen, koulutuksen kuin kulttuurin saralla. Tarkastelen Kangasalaa erityisesti ikääntyvien, eli tässä tapauksessa yli 65-vuotiaiden näkökulmasta. Yli 64-vuotiaita on Tilastokeskuksen (2021) mukaan Kangasalan väestöstä 21 %, joka tarkoittaa noin 6 850 ikääntynyttä 32 622 asukkaasta.

Kangasalan julistautuminen kulttuurikaupungiksi näkyy kaupungin rikkaassa kulttuuritarjonnassa. Kun tarkastellaan esimerkiksi Kangasalan verkkosivuilta (i.a.-b) löytyvää tapahtumatarjontaa, voidaan huomata, että kaupungissa on tapahtumaa suunnattu tietyille ikäryhmille mutta myös yleisiä, kaikille ikäryhmille sopivia tapahtumia.

Kangasalan verkkosivuilta löytyvä tapahtumakalenteri (i.a.-b) tarjoaa kattavan katsauksen alueella tapahtuvaan kulttuuritoimintaan. Aikavälillä 30.3.2022–30.3.2023 ikääntyneille on suunnattu muun muassa digitaalista opetusta nettiklinikan muodossa, opastettuja senioripäiviä taidemuseossa, hyvinvointi- ja liikuntaluentoja, palveluohjausta, musiikkitapahtumia, päivätansseja sekä elokuvailtapäiviä. Alueen asumispalveluyksiköissä järjestetään myös viriketoimintaa sekä liikunnallisia tuokioita, joiden sisältö vaihtelee päivittäisellä tasolla asukkaiden toiveiden mukaisesti.

3.1 Kangasalan kulttuuriohjelma

Kangasalan kaupunki on laatinut kulttuuriohjelman vuosille 2021–2025 (i.a., s. 3) jonka tarkoitus on kehittää kaupungin kulttuuripalveluita. Kulttuuriohjelma esittelee kehittämisen olennaiset painopisteet, tavoitteet sekä menetelmät, joilla niiden saavuttaminen on mahdollista. Keskeisimpinä tavoitteinaan kulttuuriohjelma (i.a., s. 4) esittelee historian, ympäristön sekä vapaa-ajanmahdollisuuksien arvottamisen ja hyödyntämisen, Kangasalan imagon kehittämisen sekä asiakaslähtöisyyden, jonka kautta osallistetaan kangasalalaisia päätöksentekoon kulttuurin kehittämiseen. Visionaan kulttuuriohjelma (i.a., s. 6) kantaa

vahvasti kulttuurin hyvinvointivaikutuksien ohella kulttuurin saavutettavuutta, sen tuomaa elinvoimaa kaupungille sekä kulttuuriperinnön merkityksellisyyttä.

Ikääntyviä kaupungin kulttuuriohjelma (i.a., s. 8) huomioi erityisesti saavutettavuuden näkökulmasta. Ikäihmisten fyysiset rajoitteet esiintyvät suunnitelmassa eräänä merkittävimpänä rajoitteena kulttuurista nauttimiselle, mikäli ne estävät toimintaan osallistumisen. Tämän vuoksi ikääntyvien kohdalla on suotavaa tarjota kulttuurielämyksiä esimerkiksi asumispalveluyksiköissä, joissa saavutettavuus ei aseta kynnystä osallistumiselle. Muiden ikäryhmien tapaan myös ikääntyneet halutaan huomioida kulttuuriohjelmassa (i.a., s. 12) osallistamalla heidät tapahtumien suunnittelemiseen ja toteutukseen, jonka myötä elämästä saatu kokemus rikastuu.

3.2 Pirkanmaan alueellinen hyvinvointisuunnitelma

Kangasala kuuluu Pirkanmaan maakuntaan ja on näin ollen mukana Pirkanmaan alueellisessa kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa (2022, s. 8) joka ohjaa alueellista kehittämistyötä hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta. Kulttuurihyvinvointisuunnitelma on mukana tuke-
massa ja ohjaamassa suunnitteluprosessia, päätöksentekoa sekä toimeenpanoa. Suunnitelmassa määritellään selvästi Pirkanmaan kulttuurihyvinvoinnin visio, joka menee näin:

Kulttuurin ja taiteen vaikutukset pirkanmaalaisten hyvinvointiin ja terveyteen tunnistetaan laajasti. Eri alojen ammattilaiset tuntevat kulttuurihyvinvoinnin mahdollisuudet, merkityksen ja vaikutukset, ja hyödyntävät niitä työssään. Jokaisella pirkanmaalaisella on mahdollisuus luovaan ilmaisuun, taiteelliseen toimijuuteen sekä pääsy taiteen, kulttuurin ja kulttuuripalveluiden ääreen. (Laakso, 2022, s. 10)

Pirkanmaan alueellisessa kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa (2022, s. 43) yli 65-vuotiaiden hyvinvointia edistäviä tavoitteita on listattu kahdeksan. Näihin kuuluvat muun muassa osallistumisen mahdollisuuden parantaminen taloudelliselta näkökannalta, asiakaslähtöinen ja osallistava suunnittelu, sotepalveluiden piirissä asuvien kulttuurikokemuksien mahdollistaminen sekä kulttuuritarjonnan monipuolistaminen. Tavoitteiden rinnalle on avattu toimenpiteitä, joilla tavoitteen saavuttamiseen tähdätään sekä tahot, joiden vastuualueena kyseisen tavoitteen saavuttaminen on ja miten edistämistä rahoitetaan.

4 KULTTUURIKOKEMUSKYSELY

Kangasalan seudun ikääntyneille tuotettiin kulttuurikokemuskysely yhteistyössä Kangasalan kaupungin kulttuuripalveluiden kanssa. Kysely oli avoinna 9.3.2023–2.4.2023 välisen ajanjakso ja se tuotettiin ensi sijassa sähköisesti Google Forms -palvelua käyttäen.

Kohderyhmän huomioiden myös paperiversiota kyselystä välitettiin ja se oli jakelussa Kangasalan pää- ja lähikirjastoissa 13.3. alkaen sekä sitä täytettiin myös Kangasalla sijaitsevilla asumispalveluyksiköissä ja palvelukodeissa.

4.1 Kyselyn tavoite

Kulttuurikokemuskyselyn avulla haluttiin kartoittaa kaupungin asukkaiden aiempia kokemuksia sekä niistä nousseita tarpeita ja toiveita alueelliseen kulttuuriin. Kangasala edustaa vahvasti asukaslähtöisiä arvoja, jonka myötä asukkaiden osallistaminen myös omalle ikäryhmälleen räätälöityjen kulttuurisisältöjen suunnittelemiseen on toimiva työväline toivottujen tulosten saavuttamiseksi.

Kyselyllä haluttiin tavoittaa mahdollisimman laaja kattaus erilaisia kulttuuritottumuksia omaavia, kuten myös erilaisissa elämäntilanteissa olevia ikääntyneitä. Kyselyyn oli mahdollista vastata niin digitaalisesti kuin paperisesti, mahdollistaaksemme kyselyn saavutettavuuden mahdollisimman monelle.

4.2 Aineiston analysointi

Kysely perustuu määrälliseen tutkimukseen, johon on sisällytetty laadullisen tutkimuksen elementteinä myös avoimia kysymyksiä, jotka tarjoavat kattavamman näkemyksen vastaajien toiveisiin ja tarpeisiin. Vastaukset koottiin ensin yhteen, yhtenäiseen tiedostoon, jossa pystyttiin vertailemaan yksittäisiin kysymyksiin tulleita vastauskokonaisuuksia. Valintaan pohjautuvien kysymysten vastauksien analysointi oli yksinkertaista, mutta avoimissa kysymyksissä tuli yksinkertaistaa termistöä vastaamaan samaa kattotermiä, eikä riisua vastauksesta mahdollisia muita, yhtäläisen tärkeitä pointteja. Aineistossa tuli kattavia vastauksia erityisesti kysymyksiin 6 ja 7, joten niitä yksinkertaistaessa on mahdollista, että

aineistossa on toistuvuutta. Termistön yksinkertaistamisen jälkeen esiintyvyyshmäärät merkittiin ylös vastauksen alapuolelle ja laskettiin lopulta yksittäisten vastausteemojen prosenttiosuudet jokaisen kysymyksen kohdalla. Kokonaisvastaajamäärästä laskettiin myös jokaiselle kysymykselle erikseen prosenttimäärä, joka vastasi nimenomaiseen kysymykseen, sillä vastauksia ei etenkaan paperiversioissa tullut jokaiseen kohtaan.

Aineistoa käsiteltäessä ja sitä tarkasteltaessa onkin otettava huomioon, että joihinkin kysymyksiin vastaajat saattoivat jättää useamman vastauksen. Tällöin prosenttiosuuksia on verrattu jokaisen kysymyksen vastaajien määrään tai yleisesti kysymykseen annettujen vastauksien määrään.

5 TULOKSET

Kyselyyn saatiin yhteensä 112 vastausta. Näistä 40 vastausta tuli Google Formsissa olleeseen verkkokyselyyn ja loput vastauksista kerättiin paperisilta lomakkeilta. Yli 64-vuotiaita Kangasalla oli Tilastokeskuksen (2021) mukaan vuonna 2021 noin 7000, jolloin vastauksia tuli yhteensä noin 2 %.

Tässä luvussa käyn läpi tarkemmin kysymykset sekä niihin saadut vastaukset. Kyselyyn valikoitiin yhteensä 13 kysymystä, josta kolme ovat tarkentavia kysymyksiä avartamaan kielteisen vastauksen taakse jääviä ajatuksia. Kysymykset muotoiltiin ja aseteltiin niin, että kysymyksen taustalla oleva tarkoitus tulisi selkeästi ilmi lukijalleen ja olisi helposti vastattavissa. Käytössämme oli niin monivalintakysymyksiä kuin avoimia kysymyksiä, joihin vastaaja sai kirjoittaa vapaasti oman vastauksensa. Kyselyssä ei kerätty tunnistautumistietoja.

Kyselyn kysymyksiä ovat

1. Asutko jonkin palvelun piirissä tai käytätkö kotihoidon palveluita?
2. Jos vastasit kyllä, missä?
3. Millaista kulttuuria harrastat?
4. Osallistutko Kangasalla järjestettäviin tapahtumiin?
5. Jos vastasit harvoin/en koskaan, mitkä tekijät vaikuttavat tähän?
6. Jos vastasit harvoin/en koskaan, miten osallistumisen mahdollisuuksia voisi parantaa?
7. Onko Kangasalla mielestäsi riittävästi kulttuuritarjontaa ikääntyville?
8. Jos asut asumispalveluyksikössä, järjestetäänkö yksikössäsi riittävästi kulttuuritoimintaa?
9. Millaista kulttuuritoimintaa kaipaat lisää?
10. Millaisia hyvinvointivaikutuksia kulttuuritoiminnasta on sinulle?
11. Tiedotetaanko kulttuuritoiminnasta riittävästi? Arvioi tiedotuksen riittävyyttä asteikolla 1–5.
12. Missä kanavissa / mitä kautta saat tietää kaupungin kulttuuritoiminnasta?
13. Mikä on ollut mieleenpainuvuin kulttuuritapahtuma Kangasalla?

5.1 Palveluiden käyttö

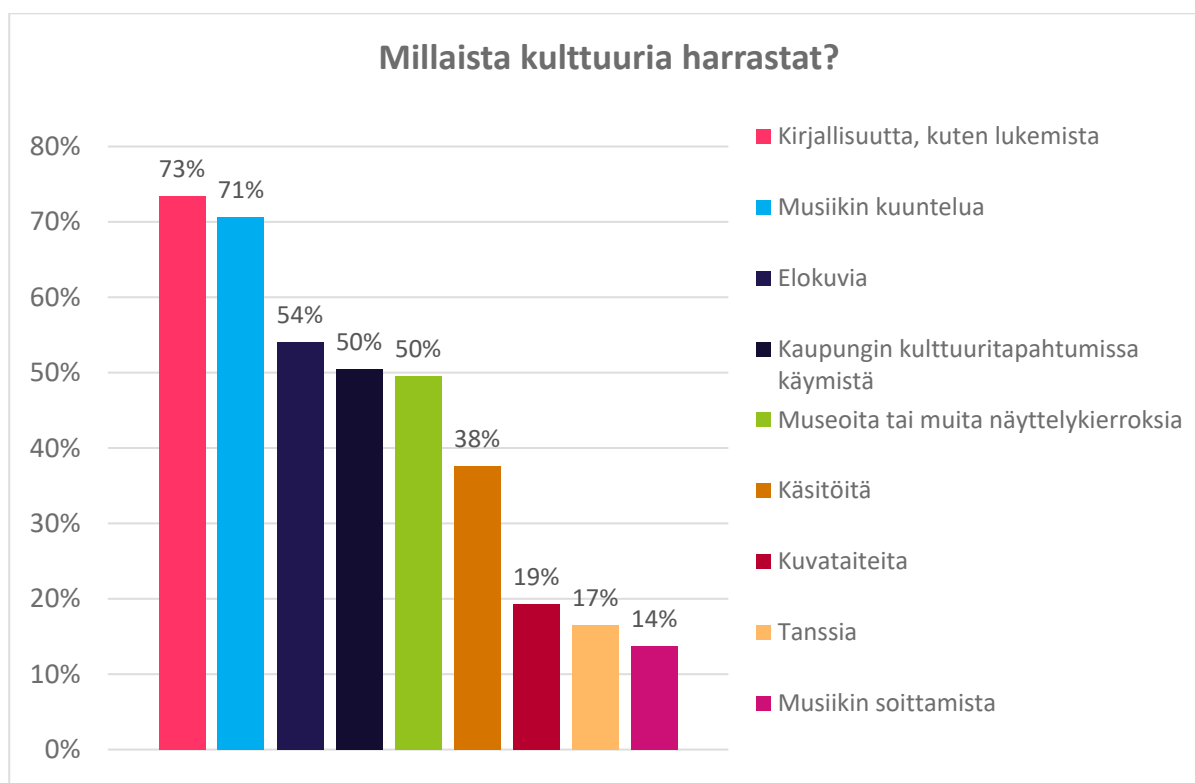
Palveluiden käyttöä koskevaan kysymykseen vastasi 100 % vastaajista. Eniten tuli kielteisiä vastauksia, jonka myötä nähdään, että 75 % vastaajista asuu itsenäisesti eikä hyödynnä kotihoidon palveluita. 25 % vastanneista puolestaan vastasi kysymykseen myönteisesti. Heidän asumismuotojansa tarkennettiin jatkokysymyksellä.

Myönteisesti vastanneista 32 % valitsi jättää vastaamasta jatkokysymykseen, joka tarkoitti hyödynnettävää palvelua. 67 % vastaajista puolestaan tarkoitti ja heistä 37 % kertoi asuvansa Rekola-kodissa, joka on kuntouttavuuteen tähtäävä lyhytaikaishoitopaikka. Toiset 37 % asuivat Jalmarin Kodossa, joka on Pirkanmaan Hyvinvointialueeseen kuuluva palvelutalo. Asumispalveluyksikkö Höllinkodossa puolestaan oli vastaajista 11 % ja loput vastaajista olivat joko kotihoidon tai yksityisen palvelun piirissä.

5.2 Kulttuurin harrastaminen

Kysymykseen vastasi 97 % kaikista vastaajista. Kysymys oli monivalintakysymys, johon vastanneet saivat myös täydentää oman vaihtoehdonsa kohdassa ”muuta, mitä?”. Kuviossa 2. nähdään, että suurin osa eli 73 % vastaajista harrasti kirjallisuuden lukemista ja 71 % kuuntelee musiikkia. 54 % vastanneista katsoo mielellään elokuvia ja 50 % vastanneista käy sekä Kangasalan kaupungin järjestämissä kulttuuritapahtumissa että museoissa tai muilla näyttelykierroksilla. 38 % tekee harrastuksenaan käsitöitä ja 19 % kuvataiteita, kun taas 17 % vastanneista tanssii ja 14 % soittaa musiikkia.

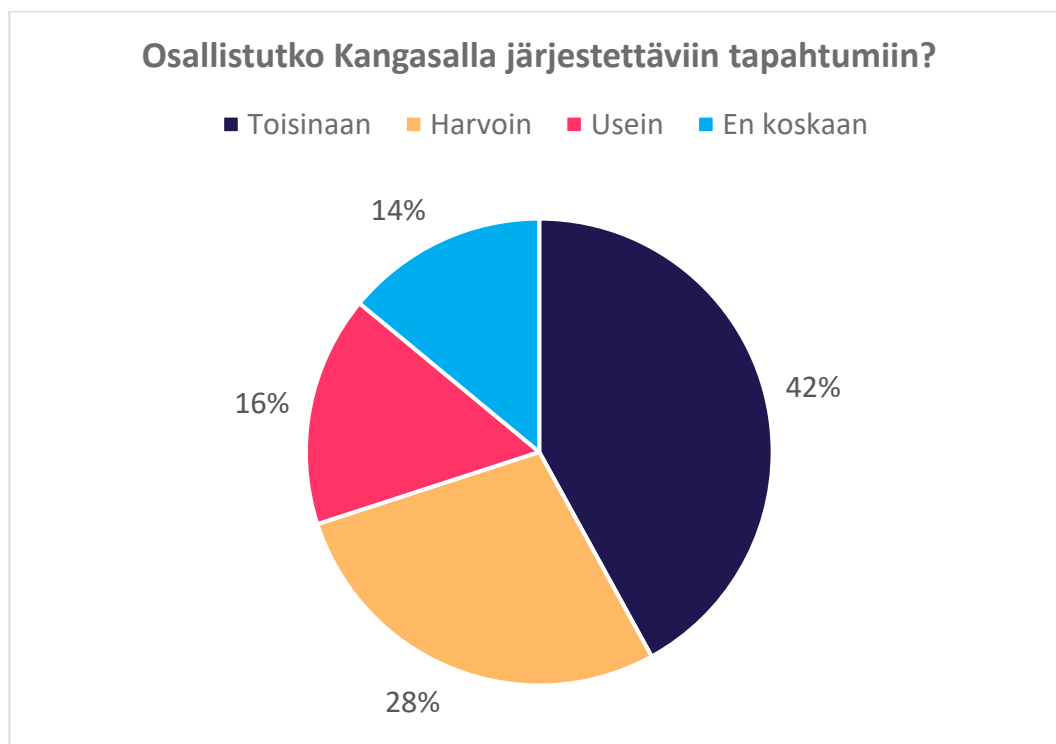
Muita harrastuksia nousi esiin verrattain vähemmän. 10 % vastanneista lisäsi harrastavansa muiden harrastuksien ohella liikuntaa, 6 % teatteria, 5 % laulamista ja 2 % kotiseututyötä.

Kuvio 1. Vastaajien harrastukset.

5.3 Osallistuminen Kangasalan tapahtumiin

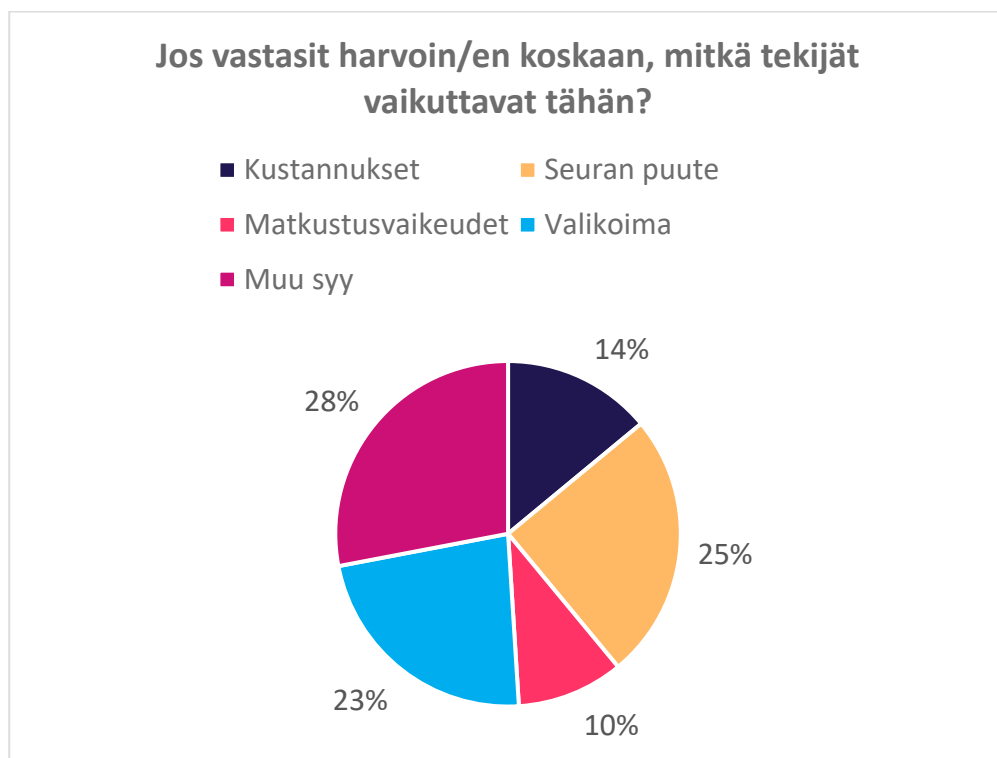
96 % vastanneista vastasi osallistuneisuudestaan Kangaalla järjestettyihin tapahtumiin ja kysymys oli toteutettu monivalintakysymyksenä, johon vastaajat pystyivät täydentämään muita syitä, joita ei löytynyt vaihtoehtoista. Kuviossa 2 nähdään, että vastanneista suurin osa, 44 %, vastasi käyvänsä tapahtumissa toisinaan. Seuraavaksi eniten, 28 %, vastanneet ilmaisivat osallistuvansa tapahtumiin harvoin. Usein tapahtumissa käyviä vastanneita oli 16 % ja heitä, jotka eivät käy koskaan tapahtumissa, oli 14 %.

Kuvio 2. Vastaajien osallistuneisuus Kangasalan tapahtumiin

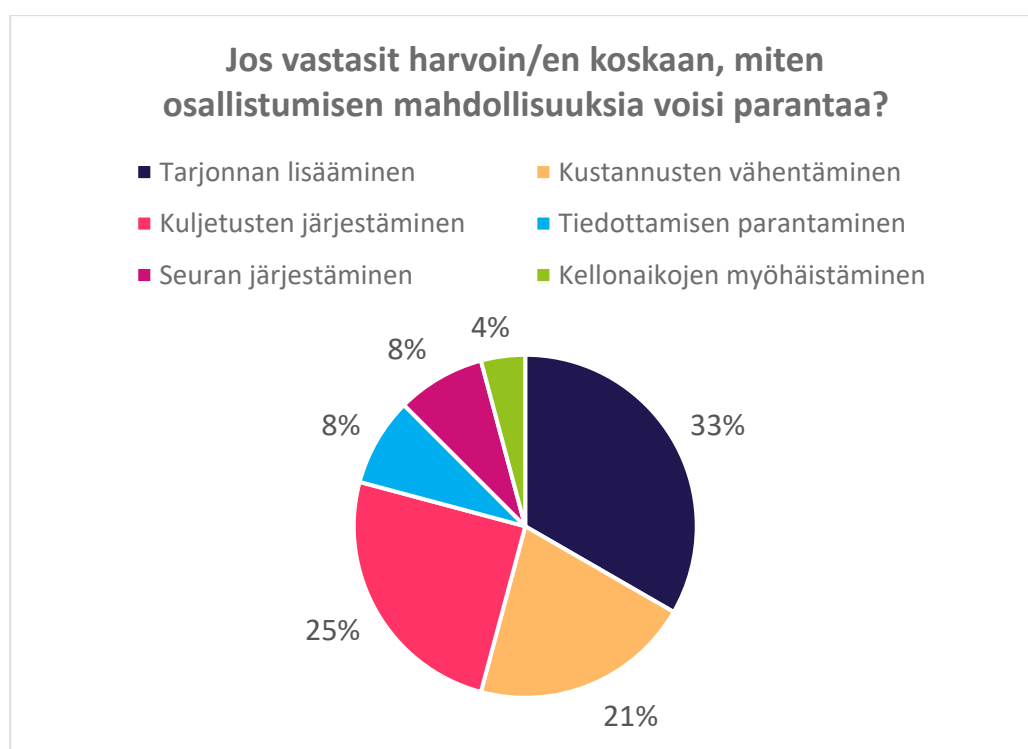
Harvoin tai en koskaan vastauksen antaneista jatkokysymykseen vastasi 90 %. Näistä vastanneista suurin osa antoi osallistumiseen vaikuttaviksi tekijöiksi muun syyn kuin jo lisätun. Näistä syistä eniten korostui mielenkiinnon puute, jonka vastasi 31 % vastaajista ja seuraavaksi eniten 19 % vastanneen perusteella oman, fyysisen kunnon asettamat haasteet. Loput muista syistä pitivät sisällään muun muassa bensiinin hinnan nousun, ajanpuutteen sekä muistisairaille soveltuvan sisällön puuttumisen valikoimista.

Seuraavaksi suurimmaksi haasteeksi nousi seuran puute, jonka 37 % vastaajista koki vaikuttavaksi tekijäksi osallistumisensa esteeksi. Kolmanneksi eniten vaikutti 34 % mielestä valikoima, jonka he kokivat puutteelliseksi tai soveltumattomaksi. Kustannukset, pääasiassa tapahtumien pääsylippujen hinnat, asettivat 21 % vastaajista kynnyksen osallistua. Ja viimeisenä, 16 % piti haasteellisenä päästä tapahtumapaikalle. Haasteita asettivat muun muassa julkisen liikenteen vähyys ja oman ajokortin puuttuminen.

Kuvio 3. Vastaajien ajatuksia osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Toiseen jatkokysymykseen vastasi 46 % heistä, jotka vastasivat harvoin tai en koskaan neljanteen kysymykseen. Jatkokysymykseen oli avoin vastauskenttä, johon vastaajat saivat kirjoittaa oman ehdotuksensa osallistumismahdollisuuksien parantamiselle. Vastan-
neista selvä enemmistö 33 prosentilla oli sen kannalla, että tarjonnan lisääminen edistäisi osallistumisen mahdollisuuksia ja tekisi siitä näin ollen helpommin lähestyttävää. Seuraa-
vaksi suurimman kannatuksen, 25 %, sai kuljetusten järjestäminen, niin että myös fyysi-
sesti huonokuntoisilla ja kaukana asuvillakin olisi yhtäläinen mahdollisuus osallistua tapah-
tumiin. 21 % kannatti erityisesti pääsymaksujen laskemista keinona muodostaa tapahtu-
miin osallistumisesta aiempaa houkuttelevampaa. Yhtäläisen kannatuksen saivat 8 % tie-
dottamisen parantaminen sekä seuran järjestäminen. Tiedottamista käsittelemme tarkem-
min kohdassa 5.8. ja 5.9. Seuran puute oli yksi suurimpia tekijöitä aiemmassa jatkokysy-
myksessä. 4 % näkivät myös haasteellisena kellonajat ja he kommentoivat asiaa siten,
että useimmiten ikääntyneille kohdistettu ohjelma on päiväsaikaan, jolloin esimerkiksi saat-
tajan saaminen voi olla haasteellista tämän työskentelyn tai muun vastaavan päivärutiinin
vuoksi.

Kuvio 4. Vastaajien ajatukset osallistumisen mahdollisuuksien parantamisesta

5.4 Kangasalan kulttuuritarjonnan riittävyys

Kysymykseen vastasi 78 % kokonaisvastaajamäärästä. Kuviossa 5 nähdäänkin, että heistä selvä enemmistö, 53 % oli sitä mieltä, että Kangasalla on riittävästi kulttuuritarjontaa ikääntyville. Toiseksi eniten tuli kielteisiä vastauksia, 23 %. 14 % oli tarjonnan määrään pääasiallisesti tyytyväisiä, mutta olivat myös positiivisia sen osalta, että tarjontaa voisi olla myös lisää. 9 % ei osannut arvioida tarjonnan riittoisuutta, kun taas 1 % oli sitä mieltä, että tarjontaa on liikaakin.

Kuvio 5. Vastaajien ajatukset kulttuuritarjonnan määrällisestä riittävydestä

5.5 Asumispalveluyksiköiden kulttuuritoiminta

Kysymykseen vastasi 64 % heistä, jotka vastasivat ensimmäiseen kysymykseen asuvansa asumispalveluyksikössä. Pääasiallisesti vastanneet, 67 %, olivat sitä mieltä, että asumispalveluyksikössä järjestetään riittävästi toimintaa. Useammat vastaajat tarkensivat, että ohjelmaa oli toisinaan niinkin paljon, ettei kaikkeen osallistumiseen riittänyt voimavarat, mutta tätä ei nähty negatiivisena ongelmana. 28 % vastaajista oli kuitenkin eri mieltä eivätkä kokeneet palveluyksikkönsä kulttuuritoiminnan määrää riittävänä. Määrän tiimoilta neutraaleja olivat 6 % vastanneista. Niin myönteisiä kuin kielteisiä vastauksia tuli tasaisesti sekä Rekola-kodista, Jalmarin Kodosta, että Höllinkodosta.

Kuvio 6. Asumispalveluyksiköissä asuvien ajatukset kulttuuritoiminnan määrällisestä riittävyydestä

5.6 Kulttuuritoiminnan sisältö

48 % kokonaisvastaajista ilmaisi toiveitaan tulevien kulttuuritapahtumien teemoista. Heistä suurin osa, 34 % esitti toiveita erilaisten musiikkitapahtumien tiimoilta. Esiin nousivat niin konsertit kuin pienemmät lauluesiintymiset sekä yhteislaulutilaisuudet. Kangasala-talo oli erityisesti toivottu järjestäjä näille musiikkitapahtumille. 15 % vastanneista toivoi lisää teatteria, erityisesti kesäteatteri oli jäänyt monelle vastaajalle mieleen mielekkäänä kokemuksena. Lisää kohderyhmälle suunnattuja elokuvia toivoi 11 % vastanneista. 9 % jäi kaipaamaan enemmän liikuntaa sisältävää toimintaa, niin yhteisiä luontoretkiä, ohjattuja ryhmäliikuntoja kuin myös laajempia ulkoilumahdollisuuksia, esimerkiksi lisää hiihtolatuja. 8 % vastanneista ei kaivannut lisää kulttuuritoimintaa, pääasiallisesti tarjonnan kattavuuden nimissä, mutta osan mielestä toimintaa oli jo liialtakin. Luentoja toivoi 5 % ja teemoista nousivat erityisesti esiin historialliset luennot sekä meditaatio-, hyvinvointi-, kirjallisuus- ja taide- luennot. Tansseja toivoi 4 % ja erilaisia ohjattuja retkiä 3 %, esimerkiksi muiden kaupunkien museoihin, teattereihin tai näyttelyihin. 2 % toivoi lisää ruoka- ja juomatapahtumia ja 1 % toivoi hengellisiä tilaisuuksia, keskustelutilaisuuksia sekä osallistavia kuvataidetilaisuuksia.

Paikkakohtaisesti Rekola-kodissa asuvat toivoivat lisää maalaamista, laulamista, liikuntaa sekä seurakunnan tilaisuuksia ja mahdollisuuksia värittää värityskuvia. Jalmarin Kodossa kaivattiin aiemmin järjestettyjä musiikkikävelyitä.

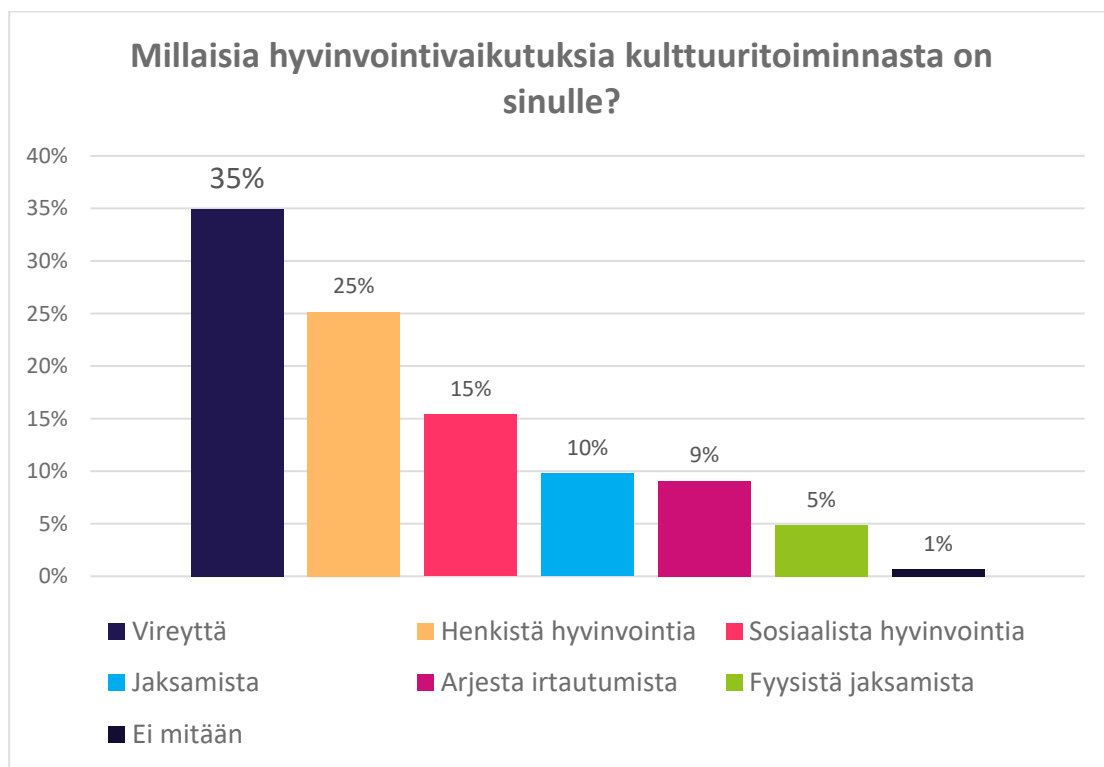

Kuvio 7. Vastaajien toiveet tulevien kulttuuritoimintojen sisällöistä

5.7 Kulttuuritoiminnan hyvinvointivaikutukset

71 % kyselyyn vastaajista vastasi, kun heiltä kysyttiin kulttuuritoiminnasta saaduista hyvinvointivaikutuksista. Avoimeen kysymykseen koottiin eniten vastauksia saaneet pääteemat, joista suurimmaksi nousi vireys. 35 % vastaajista koki, että kulttuuritoiminta tuottaa läpileikkaavana teemana vireyttä, joka tukee muita hyvinvointialueita. 25 % vastauksista viittasikin henkisen hyvinvoinnin kohenemiseen ja tähän sisältyi muun muassa itsetunnon paraminen, merkityksellisyyden kokemukset ja masennuksen ehkäisy. Sosiaalinen hyvinvointi nousi 15 % vastauksista ja erityisesti sosiaalisten kanssakäymisten ja yleisen verkostoitumisen tärkeys korostui vastauksissa. Arjesta irtautuminen nousi 9 % vastauksissa ja kulttuuritoiminnan koettiin tarjoavan rytmittävän arkea. 5 % koki suoria, fyysistä jaksamista ylläpitäviä vaikutuksia niin yleisesti kulttuuritoiminnasta kuin painotetusti liikuntapuolen toiminnasta. 1 % ei kokenut mitään hyvinvointivaikutuksia.

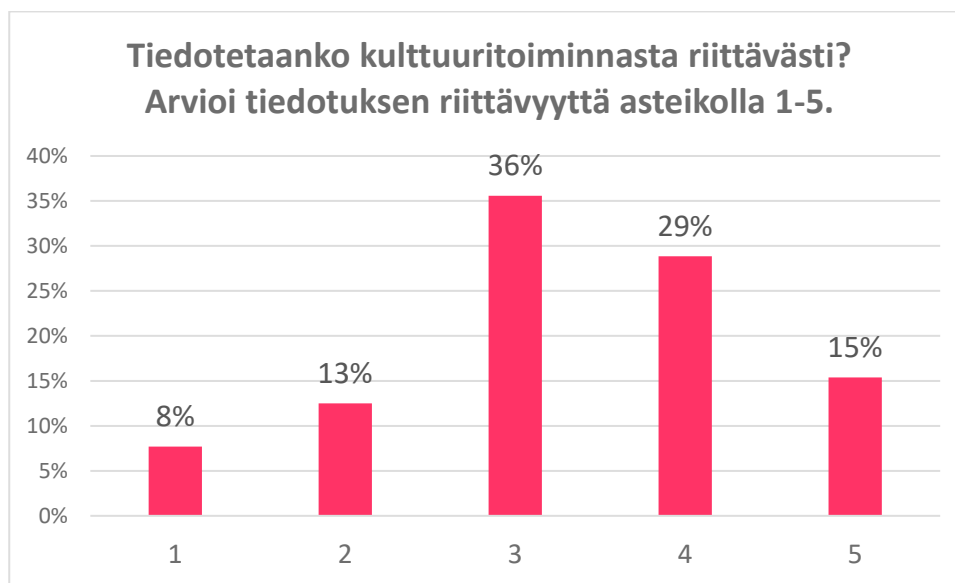
Ilman kulttuuria ei ole hyvinvointia. (anonyymi vastaaja)

Kuvio 8. Vastaajien kokemat hyvinvointivaikutukset kulttuuritoiminnasta

5.8 Kulttuuritoiminnasta tiedottaminen

Kulttuuritoiminnasta tiedottamista pyydettiin arvioimaan asteikolla 1–5, jolloin 1 edusti tiedotuksen puutteellisuutta ja 5 tiedotuksen olevan riittävää. Tiedottamista arvioi 93 % kaikista kyselyyn vastanneista ja heistä suurin osa, 36 % arvioi tiedotuksen numeroarvosanalla 3. On haastavaa arvioida, mitkä tekijät vaikuttivat valintaan, mutta 3 voidaan pitää neutraalina. 29 % arvioi tiedotuksen numeroarvosanalla 4 ja 15 % arvosanalla 5. Tiedottamista piti selvästi puutteellisenä 8 %.

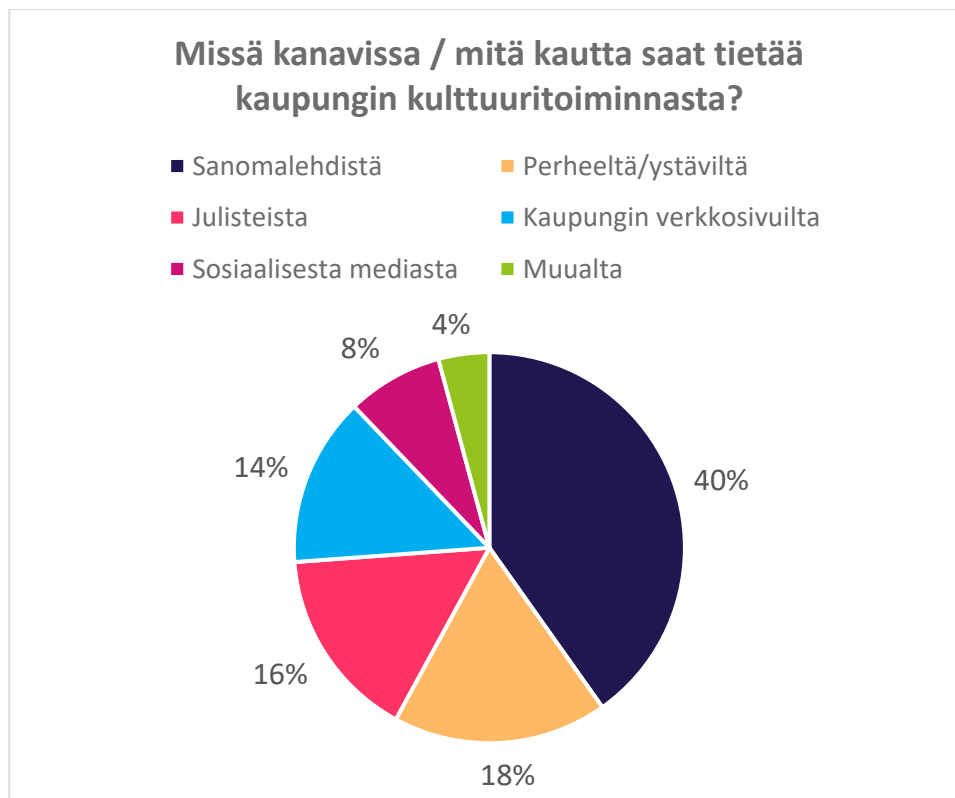

Kuvio 9. Vastaajien näkemys kulttuuritoiminnasta tiedottamisen riittävydestä

5.9 Tiedottamisen kanavat

88 % kyselyyn vastanneista vastasivat myös kysymykseen 9. Suurin osa vastaajista, 40 %, saavutettiin sanomalehtimainonnalla. Toiseksi eniten tietoa kaupungin kulttuuritoiminnasta kulkeutui perheiden tai ystävien kautta, eli 18 %. 16 % vastaajista saavutettiin juliste-
mainonnalla ja 14 % kaupungin verkkosivujen välityksellä. Sosiaalisen median kautta tietoa levittyi 8 % vastaajista ja muita reittejä pitkin 4 %.

Muiksi kanaviksi ilmoitettiin itsessään järjestäjien verkkosivut, esimerkiksi Kangasala-talon verkkosivut. Palveluasumisyksiköiden toiminnasta vastaajat saivat tietää sisäisen tiedotuksen kautta. Näiden lisäksi mainittiin myös paikallisradio, kirjasto sekä Kangasalan terveystoimi.

5.10 Mieleenpainuvien tapahtumien Kangasalla

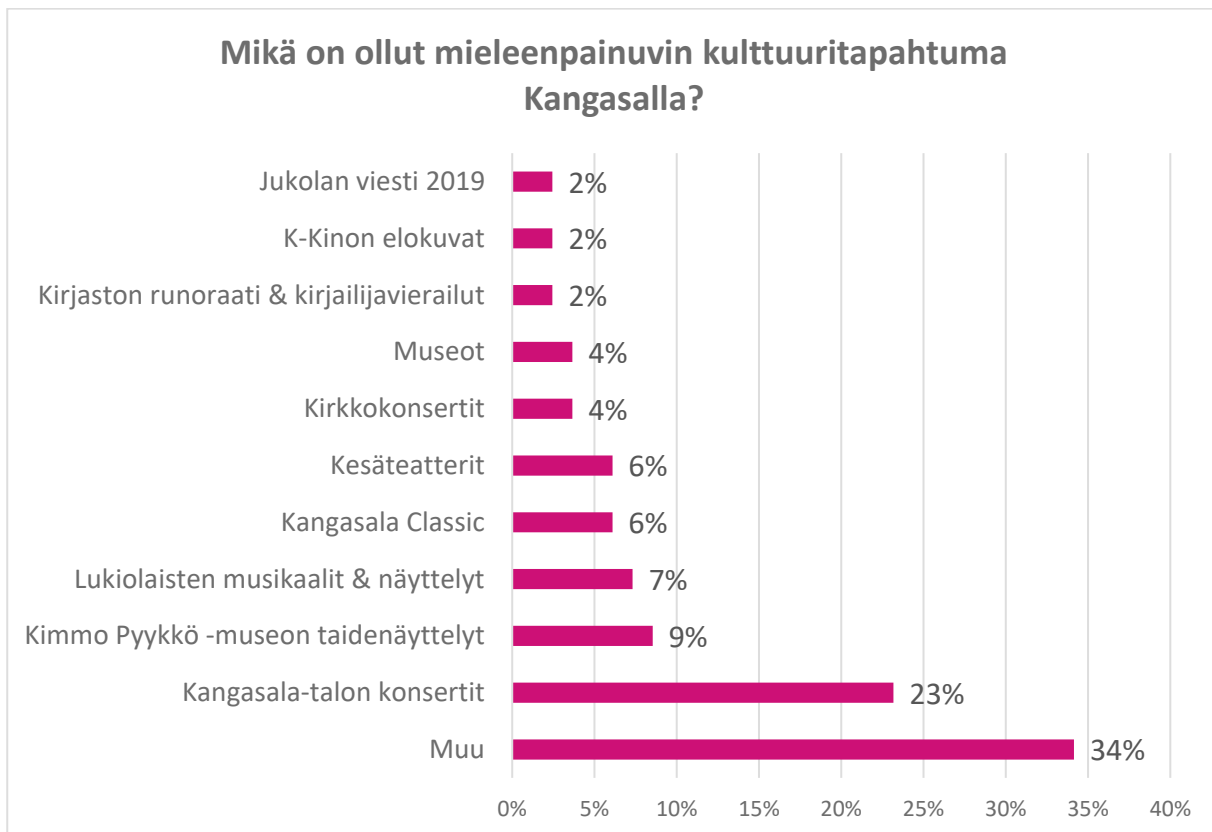
Viimeiseen kysymykseen vastasi yhteensä 45 % kokonaisvastaajamäärästä. Vastaajille mieleen painuneita tapahtumia kartoitettiin avoimen kysymyksen muodossa ja vastauksia vastaanotettiin täten hyvin laaja-alaisesti. Kuvioon 10. on koottu eniten vastauksissa esiintyneet kulttuuritapahtumat. 23 % vastauksista luetteli moninaisia konsertteja, joita on järjestetty Kangasala-talossa tai yleisesti Kangasala-talon konserttipaikkana. Seuraavaksi eniten vastauksissa nousi esiin Kimmo Pyykkö -museon taidenäyttelyt ja sen jälkeen lukio- ja laisten järjestämät musikaalit ja näyttelyt, jotka esiintyivät 7 % vastauksista. Kangasala Classic -kamarimusiikkifestivaali esiintyi 6 % vastauksista ja samalla prosenttimäärällä muisteltiin myös kesäteattereita. Kirkkokonsertit ja museot yleisesti nousivat molemmat 4 % vastauksista ja 2 % esiintyi kirjaston runoraati ja kirjailijavierailut, K-kinon elokuvat sekä Jukolan viesti, joka järjestettiin Kangasalla vuonna 2019.

Näiden vastauksien lisäksi oli myös 34 % muita kulttuuritapahtumia nostavia vastauksia. Maininnat näistä tapahtumista olivat yksittäisiä, jonka vuoksi ne on käytännöllisempää luetteloida alas.

Muita mainittuja tapahtumia:

- Kangasala Street Art 2022
- Lepojamit
- Urkupäivät Kangasalla 2022
- Kangasalan kansalliset seniorit ry:n ystävänpäivä 2020
- Kirjakahvila
- Kangasalan Pikkupelimannit
- Vanhustenviikon juhlatilaisuus
- Taidetila Terran näyttelyt
- Kangasalan kesäistutukset ja joulukoristeet
- Kangasalan Eläkkeensaajat ry:n peura-keittotarjoilu
- Hautausmaan esittelykierros
- Puisto- ja kartanokonsertit
- Kangasalan kesänavaukset
- Asuntomessut

- Markkinat
- Suomi 100 -juhla
- Sukkatanssit Jalmarin Kodolla
- Väritys-, piirtely-, yhteislaulu- ja voimistelutuokiot Rekolan kodissa

Kuvio 10. Vastaajien mieleen painuneimmat kulttuuritapahtumat Kangasalla

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kun lähdetään arvioimaan kyselyn luotettavuutta, yksi ensimmäisenä harkintaan nostettavista asioista on vastauskato. Kyselyyn vastanneiden määrä ei ollut suuri, sillä karkealla arviolla kyselyyn vastasivat 2 % Kangasalan ikääntyneistä. Vastaaajien määrän vähyyteen vaikuttaa moni asia, joista yksi suurimpia saattaa olla saavutettavuus. Kohderyhmän huomioiden verkkokysely oli vaihtoehtona verrattain neutraali, sillä yleisesti ottaen se on erinomainen saavutettavuudeltaan, mutta ikääntyneille verkkokyselyt eivät ole toimivin kanava silkan digitaalisen tottumattomuuden puitteissa. Paperikyselyt olivat saatavilla Kangasalan kirjastoissa ja paikkavalintana ne olivat toimivia, sillä kirjastot koetaan usein matalan kynnyksen kulttuurisena kohtaamispaikkana. Kyselyä täytettiin myös asumispalveluyksiköissä, jolloin kyselyt vietiin kohderyhmän luokse. On kuitenkin huomioitava kohderyhmän ikäkäämmille ominaiset rajoitteet, kun kognitiiviset ja motoriset taidot heikentyvät, on vastaaviin kyselyihin haastava ottaa kantaa ilman avustusta. On mahdollista, että jos kysely olisi ollut jakelussa pidempään, kuin kuukauden ajan, se olisi saavuttanut vielä laajemmin kohderyhmää ja tuottanut näin ollen kattavampia vastauksia. Vastauksien arvioinnissa tulee ottaa myös huomioon, ettei kyselyssä tarkennettu erikseen vastaajan ikää. 65-vuotiaan ja 90-vuotiaan tarpeet voivat poiketa paljonkin esimerkiksi saavutettavuuden kannalta, vaikka itsessään kulttuurisisältömieltymykset eivät välttämättä juurikaan muutu.

Tuloksien esittämistä hankaloitti myös varsinaisissa vastauksissa esiintyvä kato, sillä kaikki vastaajat eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Verkossa olleeseen kysymykseen vastaajien oli välttämätöntä vastata miltei kaikkiin kysymyksiin kyselyyn asetettujen rajoitteiden puitteissa, mutta paperiversioissa vastaajat saattoivat helpommin jättää vastaamatta. Näin ollen kysymyksiin tulleita vastauksia ei voinut suoraan verrata kokonaisvastaajamäärään, vaan niitä tuli verrata yleisesti yksittäiseen kysymykseen vastanneisiin. Yksittäisiin kysymyksiin vastaamatta jättämiseen on puolestaan niin monia, mahdollisia motiiveja, että on vaikea tulkita tyhjiksi jääneiden äänien potentiaalisia vastauksia. Voi olla, että kysymys ei herättänyt suuria tunteita, jolloin vastauksen saattaisi tulkita neutraaliksi tai puolestaan kysymyksen asettelu teki sen ymmärtämisestä turhan haastavaa vastaamiseen.

Vastauksien luotettavuutta arvioidessa on myös huomattava, että vastaanotettuja vastauksia jäi joistain paperikyselyistä kirjaamatta niiden vaikeaselkoisuuden nimissä, joka on mahdollisesti yhdistettävissä kirjoittajan motoristen taitojen heikentymiseen. Reliabiliteettiin vaikuttaa myös se mahdollisuus, että vastaajat ymmärtävät kysymyksen eri tavoin. Kyselyn vastauksien asettelu ei kuitenkaan tuloksia analysoitaessa näyttänyt osoittautuneen harhaanjohtavaksi. Vastaajat kuitenkin ennakoivat jonkin asian ilmaisua siten, että vastaus kysymykseen 10 on esitetty jo kysymyksessä 4. Tällöin vastaukset eivät päde itse kyselyssä, vaan ne on kirjattava ylös muualle ja nostettava esiin myöhemmin. Satunnaisilla tekijöillä, kuten ympäristöllä ja vastaajan mielentilalla on myös voinut olla vaikutuksia vastauksien muodostumiseen.

Kokonaisuudessa kyselystä saatuja tuloksia voidaan kuitenkin pitää luotettavina. Kyselyllä saavutettiin niin kulttuuriaktiiveja, jotka käyvät tapahtumissa usein kuin heitä, joihin kulttuuritapahtuma ei vetoa. Määrällisesti pieneen vastaajakuntaan mahtui kuitenkin edustajia monenlaisista lähtökohdista sekä elämäntilanteista. Sen ohella kysely tarjoaa käyttökelpoista informaatiota siitä, millaisista kulttuuritapahtumista Kangasalla on pidetty sekä siitä, millaista harrastuneisuutta alueen ikääntyvillä on. Saatua tietoa voidaan hyödyntää sekä tulevien kulttuuritapahtumien kehittämiseen että niistä tiedottamisen optimoinnissa siten, että se jatkossakin saavuttaa kohderyhmän toivotulla tavalla.

6.1 Osallistuminen

Ensimmäisenä osa-alueena käsittelemme kyselyssä nousseita аспекteja liittyen kulttuuritapahtumiin osallistumiseen. Vastauksien perusteella osallistuneisuus on tällä hetkellä kohtalaisen hyvällä mallilla, sillä 58 % vastaajista osallistui toisinaan tai useammin. On kuitenkin huomattavissa, että on myös suuri osa ikääntyvistä, jotka eivät osallistu tapahtumiin. Vastaajien joukossa oli myös heitä, joiden osallistumiseen vaikuttaminen on henkilökohtaisten mieltymysten puitteissa mahdotonta vaikuttaa, mutta myös kehittämisen kohtia nousi kyselyssä.

Suurena esteenä osallistumiselle nähtiin seuran puute. Ikääntyneille, joille yksi suurimpia hyvinvointiriskejä on yksinäisyys, olisi mitä tärkeintä päästä erilaisiin tapahtumiin, jotka voivat olla heidän arjessaan suurimpia tilaisuuksia sosialisoinnille ja verkostoitumiselle.

Punainen Risti (2023) järjestää ystävätoimintaa Kangasalla, jota tällä hetkellä kehitetään ja uudistetaan. Kenties vastaavanlaisen toiminnan hyödyntäminen ikääntyneiden osallistamisen tukena edesauttaisi myös yksinäisempiä, seuraa kaipaavia hakeutumaan tapahtumien pariin. Jos tällainen vaihtoehto sisällytettäisiin tapahtumaan jo suunnitelma-asteella tuottajien toimesta, se voisi yhteistyökuviona avata uusia ovia. Yksi hyvä esimerkki olisi järjestää Kangasalla aiemmin mainittua kulttuuriluotsitoimintaa, jossa koulutettuja vapaaehtoisia voisi tilata seuraksi erilaisiin tapahtumiin. Luotsien avulla voisi myös järjestää esimerkiksi yhteisiä kävelyretkiä ja muita matalan kynnyksen tapahtumia, jolloin tilaisuuksiin olisi jo valmiiksi koordinoitu ja koulutettu osaavat vapaaehtoiset. Luotseja voisi varata niin ikääntyneet itse kuin heidän omaisensa tai vaikka asumispalveluyksikön työntekijät asukkaan toiveesta.

Muita esteitä olivat valikoima ja kustannukset. Valikoimaan palaamme myöhemmin, kohdassa 6.2. Tarjonta. Kustannuksien osalta ikääntyviltä tuli toiveita, että eläkeläisalennukset olisivat tuntuvampia. Lippujen hintojen laskemista voidaan siis järjestäjien puolesta yrittää optimoida ja harkita, olisiko mahdollista järjestää yhteistyökuvioilla myös rennompia, pienen budjetin tapahtumia, joissa tärkeimpänä aspektina olisi yhteisöllinen ajanvietto. Tähän yksi mahdollinen kehittämis ehdotus voisi olla Kaikukortin käyttöönotto Kangasalla ja mahdollistaa sen kautta erityisesti vähävaraisille ikääntyville tilaisuus osallistua kaupungin kulttuuritapahtumiin ilmaiseksi. Kaikukortti ei toimisi vain erinomaisena apuna ikääntyvien osallistamiseksi, vaan se tukisi myös oivallisesti Kangasalan asukaslähtöistä imagoa ja edistäisi tilaisuuksien kävijämäärien kasvua.

Osallistumisen yhtenä haasteena nousi myös matkustaminen. Kortittomat vastaajat kokiivat tapahtumapaikoille pääsyn haastavana ja toivoivat asiaa ratkaistavan joko yhteiskuljetusten järjestämisellä tai tapahtumien viemisen suoraan myös haja-asutusalueille ja asumispalveluyksiköihin. Kustannustehokkaasti ensimmäisen vaihtoehdon toteuttaminen voikoitua haastavaksi, erityisesti kun huomioidaan kustannusten nousseen yhdeksi osallistumisesteeksi. Julkinen liikenne ei noussut vastaajien keskuudessa esiin, eli on vaikea arvioida, onko julkista liikennettä hyödynnetty tapahtumiin osallistumisessa, mutta kenties tapahtumiin voisi valmistella etukäteen ohjeistuksen, miten paikalle pääsee kätevimmin. Esimerkiksi mikä on tapahtumapaikan lähipysäkki ja liittää oheen kartan, jossa näkee paikallisliikenteen reitit ja hinnan matkalle.

Muina huomioina osallistumiselle esitettiin toive yhteistapahtumista isovanhempien ja lastenlapsien välille. Lastenlasten kanssa osallistumiselle on mahdollisesti matalampi kynnys, mikäli ikääntyneellä on jo entuudestaan tuttua seuraa ja mahdollisuus näin ollen viettää enemmän aikaa sukulaisensa kanssa yhteisen harrastuksen parissa.

6.2 Tarpeet

Yleisesti Kangasalla sekä asumispalveluyksiköissä koettiin pääasiassa olevan riittävästi kulttuuritarjontaa. Määrällisesti riittävä kattaus herätti kuitenkin toiveita siitä, millaista sisältöä tulevaisuudessa nähtäisiin enemmän.

Kyselyssä toivotuimpana kulttuurisisältönä nousi toistuvasti musiikki. Kangasala-talolla järjestetyt konsertit ovat olleet mieleenpainuvimpia tapahtumia 23 % vastaajien mielestä, 6 % muisti lämmöllä Kangasala Classic -kamarimusiikkifestivaalia ja 4 % kirkkokonsertteja. Musiikin kuuntelemista harrastaa 71 % kyselyihin vastanneista, 14 % soittamista ja 5 % harrastaa laulamista. Kysyttäessä musiikkitapahtumia toivoi 34 % vastauksista. Tarkemmin kaivattiin erityisesti niin sisä- kuin ulkotilakonsertteja eri genreiltä sekä yhteislaulutilaisuuksia. Erillisenä toiveena nousi myös K50-disco.

Teatteri nousi seuraavaksi toivotuimpana ja erityisesti kesäteattereita odottaa 6 % vastaajista. Teatteria myös harrastaa 6 % vastanneista, mutta vastausten yleispätevästä luonteesta on vaikea arvioida, tarkoittavatko he harrastamisella teatterinäytösten katselemista vai itsessään näyttelemistä. Kolmanneksi eniten toiveissa nousi esiin elokuvaillat. 11 % vastaajista toivoi mahdollisuutta katsoa elokuvia yhteisenä aktiviteettina. Vanhat, suomalaiset elokuvat ovat erityismainintana jääneet vastaajien mieleen ja näiden katselemiseen toivottiinkin tilaisuuksia. 9 % vastanneista toivoi lisää erilaisia liikuntamahdollisuuksia, mukaan lukien kuntoliikunnan, yhteisiä luontoretkeä ja yleisesti ulkoliikuntaa. Liikuntaa harrastaa vapaa-ajallaan 10 % vastaajista.

Loput toiveista pitivät sisällään luentoja, kirjallisuustapahtumia, tansseja, retkiä, ruoka ja juoma -tapahtumia, hengellisiä tilaisuuksia, keskustelutilaisuuksia sekä kuvataidetta. Tarjontaan viittaavien toiveiden perusteella Kangasalan seudun ikääntyvät ovat mieltyneitä jo nykyiseen tarjontaan, sen määrään ja laatuun, mutta kaipaavat vielä enemmän musiikkia,

teatteria, elokuvia ja liikuntaa arkensa piristykseksi. Kangasalla toivotaan matalan kynnyksen tapahtumia, joihin osallistuminen on mahdollisimman vaivatonta. Yhtenä esimerkkinä annettiin toritapahtumat, joihin pääsy olisi maksuton.

Osassa vastauksissa nousi esiin osallisuuden aspekti, joka toivottiin huomioitavan tulevissa kulttuurisisällöissä – yhtä lailla, kuin ikääntyvätkin toivovat voivansa toisinaan vain asettua nauttijan osaan, hekin haluavat päästä mukaan tuottamaan ja tekemään kulttuuria yhdessä muiden samanhenkisten kanssa. Tarjontaa koskien esitettiin myös huoli siitä, että myös muistisairaat kykenevät nauttimaan kulttuurin antimista ja tilat, joissa tapahtumia järjestetään, optimoitaisiin siten, ettei tilan huono akustiikka estäisi huonokuuloisempia ikääntyneitä osallistumasta. Toivottiin, että Kangasalla olisi joku työntekijä, jonka toimenkuvaan kuuluisi erityisesti ikäihmisten kulttuuritarpeiden täyttämisestä huolehtiminen.

Kun ikääntyviltä kysyttiin heidän kokemistansa hyvinvointivaikutuksista kulttuuritoimintaan osallistuttaessa, kokivat valtaosa kysymykseen vastanneista merkittäviä vaikutuksia. Eniten korostui vireys, joka edesauttoi ikääntyneitä tuntemaan olonsa energisiksi ja näin ollen jaksamaan paremmin arjessaan. Kokonaisuudessaan kaikki osa-alueet tukevat laaja-alaisesti toisiaan, sillä kulttuuritoiminnan koettiin myös edistävän henkistä ja sosiaalista hyvinvointiakin. Hyvinvointivaikutukset ovat jo tutkittuina merkittävässä osassaan, mutta on yhtäläisen tärkeää, että myös vastaajat itse tunnistavat omassa arjessaan voimaannuttavat tekijät ja osaavat näin ollen hakeutua tilaisuuksiin, jotka lisäävät heidän elinvoimaansa.

6.3 Tiedottaminen

Tiedottamisen määrällistä riittävyyttä arvioitaessa suurin osa vastaajista arvioi riittävyyden 3–5 asteikolla 1–5. Tästä voimme päätellä, että pääasiallisesti Kangasalla tiedotetaan riittävästi kohderyhmälle soveltuvilla alustoilla. Parhaiten tieto välittyy kyselyn vastauksien perusteella sanomalehtien, perheen ja ystävien, julistemainonnan sekä Kangasalan kaupungin verkkosivujen välityksellä.

Tiedottamista koskien muutamit vastaajista nostivat esiin haasteina kuitenkin kaupungin verkkosivujen vaikeakäyttöisyyden. He kokivat, että sivuilta on vaikeaa löytää tietoa tapahtumista, sillä tieto on niin monen klikkauksen takana. Kangasalan verkkosivuja

tarkasteltaessa tapahtumakalenteriin, josta tapahtumista löytää tarvittavan tiedon, on nopein pääsy etusivun loppupuolelta. Tapahtumakalenterin nostoa näkyvämmälle paikalle voitaisiin mahdollisesti harkita tapana kehittää verkkosivujen saavutettavuutta myös niille, joiden digitaalinen osaaminen voi asettaa haasteita tiedonhaun tehokkuudelle.

Ikääntyvien omaiset halusivat myös korostaa sosiaalisen median aktiivisen päivittämisen tärkeyttä. Kangasalan kulttuuripalveluiden sosiaalisessa mediassa on päivityksiä uusista, tulevista tapahtumista, mutta on mahdollista, että tilin näkyvyyttä vahvistamalla sen kautta tieto tapahtumista välittyisi ikääntyvien omaisille, jotka voivat toimia myös tapahtumiin pääsyn mahdollistajina.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessi kului kokonaisuudessaan sulavasti. Yhteistyö Kangasalan toimijoiden kanssa oli tehokasta ja kommunikaatio oli ripeää ja toimivaa. Kokonaisuudessaan kyselyn luomiseen olisi jälkikäteen ajateltuna sisällyttää enemmän aikaa kyselyn laaja-alaisempaan levittämiseen. Nykyiset kohteet olivat toimivia, mutta esimerkiksi asumispalveluyksiköissä hoitajilla on rajalliset aikaresurssit levittää kyselyä tai avustaa siihen vastaamisessa. Resurssien salliessa kyselyä olisi voinut levittää tehokkaammin ja käydä esimerkiksi ikääntyville suunnatuissa tapahtumissa keräämässä paikan päältä ajankohtaista palautetta.

Työn ajankohtaisuus jo yhteiskunnallisellakin tasolla oli omiaan motivoimaan työn edistämistä. Kulttuurihyvinvointi on käsitteenä merkittävän ajankohtainen ja sen tulisi näytellä suurempaa osaa väestön hyvinvointia edistettäessä, mutta erityisesti ikääntyvien kohdalla. Kulttuurista välittyvät hyvinvointivaikutukset ovat kuitenkin saavutettavissa myös hyvin pienin metodein, kuin vaikka kokonaisella tapahtumalla. Jo vaikka musiikin tai taiteen luomisen sisällyttäminen ikääntyvän arkeen voi näytellä merkittävän suurta osaa henkisen hyvinvoinnin ja arjessa jaksamisen kohenemisessä. Puhumattakaan sosiaalisen hyvinvoinnin kokemista positiivisista vaikutuksista, mikäli kulttuuritoiminta on mahdollista järjestää sosiaalisen kanssakäymisen tukemana. Kulttuurin hyvinvointivaikutuksia voivat lisätä ikääntyvien arkeen tietysti he itse, mutta myös ikääntyvien lähiomaiset, hoitajat sekä suurempina toimijoina kaupunki sekä tapahtumia yleisesti järjestävät tahot. Väestön ikääntymisen myötä myös tarve ikääntyville suunnatuille tai ylipäättään soveltuville kulttuuritapahtumille kasvaa.

Tässä työssä käsittelin ikääntyviä yli 65-vuotiaina, jonka myötä ikähaarukka on valtaisan laaja. Ikääntyvät eivät ole homogeeninen ryhmä, vaan yli 65-vuotiaisiin mahtuu niin hyvinvoivia, autolla yhä ajavia, aktiivisia eläkeläisiä kuin muistisairaita asumispalveluyksiköiden asukkaita, joiden toimintakyky on supistunut hyvin pieneksi. Tämänkin vuoksi tapahtumissa on tietysti huomioitava erityisen tarkasti saavutettavuus, että jokaisella olisi yhtäläiset mahdollisuudet osallistua, mutta myös ennen kaikkea nauttia kulttuurista. Ikääntyvien hyvinvointi ei ole vain sivistyskeskukselle lankeava huolenaihe, vaan myös teknisen keskuksen osallistamalla esimerkiksi saavutettavuuden edistämiseksi, kaupunki pystyy

taatusti monialaisen yhteistyön avulla vastaamaan mahdollisimman hyvin myös tämän ikäryhmän toiveisiin ja tarpeisiin.

LÄHTEET

- Eläkeliitto. (i.a.). *Ikäihmisen yksinäisyys*. Haettu 27.3.2023, <https://www.elakeliitto.fi/tietoa/ikaantyneen-mielenterveys/ikaihmissen-yksinaisyys>
- Howe, K. (14.2.2022). *The importance of cultural experience*. Haettu 11.4.2023, <https://www.linkedin.com/pulse/importance-cultural-experience-katie-howe>
- Hyypä, M. (4.2.2011). *Kulttuuri ja terveys*. Terveyskirjasto Duodecim. Haettu 27.3.2023, <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01283>
- Kaikukortti. (i.a.). *Kaikukortti*. <https://kaikukortti.fi/>
- Kangasalan kaupunki. (i.a.). *Kangasala-info*. Haettu 28.3.2023, <https://www.kangasala.fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/tietoa-kangasalasta/>
- Laakso, S., Kuitu, P. & Nissilä, P. (2022). *Pirkanmaan alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma*. Pirkanmaan hyvinvointialue. Haettu 28.3.2023, <https://www.pirha.fi/documents/d/quest/pirkanmaan-kulttuurihyvinvointisuunnitelma>
- Nummelin, S. (2011). *Kulttuurin hyvinvointivaikutukset: onnea, elämyksiä, terveyttä*. Turun Kaupunki. Haettu 17.3.2023, https://kalenteri.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tutkimuskatsauksia_2011-1.pdf
- Opetushallitus. (i.a.). *Mitä kulttuurilla tarkoitetaan?* <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvat-tajat/mita-kulttuurilla-tarkoitetaan>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (27.4.2017). *Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025*. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-466-5>
- Punainen risti. (i.a.) *Ystävätoiminta*. Haettu 8.4.2023, <https://rednet.punainen-risti.fi/node/66079>
- Tampereen kaupunki. (2.2.2023). *Kaikukortti – Kaikukortilla kulttuurin pariin*. Haettu 11.4.2023, <https://www.tampere.fi/kulttuuri-ja-museot/kulttuurielamyksia-ja-tapahtumia/kaikukortti>
- Tampereen kaupunki. (4.4.2023). *Liikkeelle luotsin kanssa*. Haettu 11.4.2023, <https://www.tampere.fi/vapaa-aika-ja-harrastukset/liikkeelle-luotsin-kanssa>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (8.7.2021). *Kulttuurisensitiivinen työote*. Haettu 11.4.2023, <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tu-eksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>

Tilastokeskus. (2021). *Kuntien avainluvut*. Valitut muuttujat: 2021, Kangasala. Haettu 8.4.2023, <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?active1=SSS&year=2021>

Toiva, A. (i.a.) *Kangasalan kaupungin kulttuuriohjelma 2021–2025*. Kangasalan kaupunki. Haettu 28.3.2023, https://www.kangasala.fi/wp-content/uploads/2020/12/kangasalan_kaupungin_kulttuuriohjelma_2021_20251.pdf